

Den abbasidiska staten – från grundandet till fallet

Innehåll

- Övergången av imamaten från ‘Alis ättlingar (al-‘AlawiyyUn) till al-‘Abbas ättlingar (al-‘AbbasiiyyUn)
- Grundaren av den abbasidiska staten
- Abbasidiska kalifer
- Antalet abbasidiska kalifer
 - Första abbasidiska eran (132–232 e.H./750–847 e.Kr.)
 - Andra abbasidiska eran (232–334 e.H./847–946 e.Kr.)
 - Tredje abbasidiska eran (334–447 e.H./946–1055 e.Kr.)
 - Fjärde abbasidiska eran (447–656 e.H./1055–1258 e.Kr.)
 - Abbasiderna i Kairo (659–922 e.H./1261–1517 e.Kr.)
 - Abbasidernas huvudstad
 - Karta över den abbasidiska staten
 - Abbasidernas regeringstid
 - Den sista abbasidiska kalifen
- Orsakerna till den abbasidiska statens fall
 - Mongolernas orsaker till seger
 - När upphörde den abbasidiska staten?
 - Abbasidernas orsaker till nederlag
 - Hur den abbasidiska kalifatets symbolik i Kairo föll

- När slutade den abbasidiska staten?
- *Tarikh al-Dawla al-‘Abbasiyya* av Raghīb al-Sirjani
- Vanliga frågor

Inledning

Den abbasidiska statens historia är en av de mest betydelsefulla epokerna i den islamiska civilisationen. Abbasiderna lyckades störta umayyaderna år 132 e.H. och etablerade en stat som kom att bestå i fem århundraden.

Under sin guldålder nådde kalifatet sin högsta blomstring: vetenskap, filosofi, medicin, litteratur och konst utvecklades i en aldrig tidigare skådad takt, och Bagdad blev världens främsta centrum för kunskap.

Med tiden försvagades dock staten av interna konflikter, maktkamp och regionala splittringar. År 656 e.H. invaderade mongolerna Bagdad och satte punkt för abbasidernas politiska makt där. Trots detta lever deras kulturella och vetenskapliga arv kvar som en grundpelare i den islamiska civilisationen.

Övergången av imamatet från ‘Alawiterna till ‘Abbasiterna

Efter al-Husayn ibn ‘Alis martyrskap övergick imamatet inom Ahl al-Bayt till Muhammad ibn ‘Ali, känd som *Muhammad ibn al-Hanafiyya*. När han dog år 81 e.H. gick ledarskapet vidare till hans son ‘Abd Allah, kallad AbU Hashim.

AbU Hashim var känd för sin klokhet, sitt djupa kunnande och sin förmåga att organisera och leda. Han spred sin kallelse i hemlighet och samlade anhängare. Under en resa blev han sjuk och insåg att döden närmade sig. Han hade inga barn, så han begav sig till al-Humayma och anförtrodde imamatet till **Muhammad ibn ‘Ali al-‘Abbasi**, gav honom kallelsebrevet och instruerade sina anhängare att följa honom.

Därmed övergick imamatet från ‘Alis ättlingar till al-‘Abbas ättlingar.

Grundaren av den abbasidiska staten

När Muhammad ibn ‘Ali al-‘Abbasi tog emot den hemliga organisationen från AbU Hashim började han omforma rörelsen både ideologiskt och organisatoriskt. Han byggde upp kallelsen kring tre huvudcentra:

- **al-Humayma** – centrum för planering, utbildning och ledning.
- **Kufa** – platsen för övervakning och förmedling av instruktioner till missionärerna i öst.
- **Khurasan** – det stora fältet för kallelsen och senare den militära basen för revolutionen.

Muhammad ibn ‘Ali betonade strikt sekretess och förbjöd missionärerna att nämna hans namn.

När han dog år 125 e.H. i al-Humayma överlämnade han ledarskapet till sin son **Ibrahim al-Imam**, som stärkte organisationen, spred kallelsen och byggde upp dess struktur tills han greps av umayyaderna.

Innan han dog utsåg han sin bror **AbU al-‘Abbas al-Saffah** till sin efterträdare. Den 12:e Rabi‘ al-Awwal år 132 e.H. svor anhängarna honom trohet som kalif, och han steg upp på minbaren för att offentligt tillkännage sin kalifatstitel. Han kallades *al-Saffah* på grund av sin generositet – han ”utgöt” gåvor och rikedomar över folket.

Abbasidiska statens kalifer

Abbasidernas kalifer kan delas in i fem historiska faser, beroende på förändringar i kultur, politik, intellektuellt liv och kalifatets faktiska makt.

Antalet abbasidiska kalifer

Det totala antalet abbasidiska kalifer uppgår till **54 kalifer**:

- **37 kalifer** regerade i **Bagdad**
- **17 kalifer** regerade i **Kairo** efter Bagdads fall

Första abbasidiska eran (132–232 e.H./750–847 e.Kr.)

Den första abbasidiska epoken kallas ofta **den gyllene eran**, då kalifatet nådde sin största makt, stabilitet och kulturella blomstring. Den började med AbU al-‘Abbas al-Saffah år 132 e.H. och avslutades med al-Wathiq år 232 e.H.

Kaliferna i den första abbasidiska eran

- AbU al-‘Abbas ‘Abd Allah al-Saffah: 132–136 e.H.
- ‘Abd Allah AbU Ja‘far al-MansUr: 136–158 e.H.
- AbU ‘Abd Allah Muhammad al-Mahdi: 158–169 e.H.
- AbU Muhammad MUsa al-Hadi: 169–170 e.H.
- AbU Ja‘far HarUn al-Rashid: 170–193 e.H.
- AbU MUsa Muhammad al-Amin: 193–198 e.H.
- AbU Ja‘far ‘Abd Allah al-Ma’mUn: 198–218 e.H.
- AbU Ishaq Muhammad al-Mu‘tasim: 218–227 e.H.
- AbU Ja‘far HarUn al-Wathiq: 227–232 e.H.

Andra abbasidiska eran (232–334 e.H./847–946 e.Kr.)

Den andra epoken började med kalifen **al-Mutawakkil** år 232 e.H. och avslutades med **al-Mustakfi** år 334 e.H. Den kännetecknas av:

- försvagad centralmakt
- ökat inflytande från turkiska militärledare
- att flera regioner bröt sig loss från kalifatet

Kaliferna i den andra abbasidiska eran

- AbU al-Fadl Ja‘far al-Mutawakkil: 232–247 e.H.
- AbU Ja‘far Muhammad al-Muntasir: 247–248 e.H.
- AbU al-‘Abbas Ahmad al-Musta‘in: 248–252 e.H.
- AbU ‘Abd Allah Muhammad al-Mu‘tazz: 252–255 e.H.
- AbU Ishaq Muhammad al-Muhtadi: 255–256 e.H.
- Ahmad al-Mu‘tamid: 256–279 e.H.
- Ahmad al-Mu‘tadid: 279–289 e.H.
- AbU Muhammad al-Muktafi: 289–295 e.H.
- AbU al-Fadl Ja‘far al-Muqtadir: 295–320 e.H.
- AbU MansUr Muhammad al-Qahir: 320–322 e.H.
- AbU al-‘Abbas Ahmad al-Radi: 322–329 e.H.
- AbU Ishaq Ja‘far al-Muttaqi: 329–333 e.H.
- AbU al-Qasim ‘Abd Allah al-Mustakfi: 333–334 e.H.

Tredje abbasidiska eran (334–447 e.H./946–1055 e.Kr.)

Den tredje epoken började under **al-Mustakfi** och avslutades under **al-Qa'im**. Den präglades av:

- **Buyidernas (al-BUwayhiyyUn) shiitiska dominans i Irak**
- att kalifen förlorade nästan all verklig politisk makt
- att kalifatet reducerades till en symbolisk institution

Kaliferna i den tredje abbasidiska eran

- **AbU al-Qasim 'Abd Allah al-Mustakfi**: 333–334 e.H.
- **AbU al-Qasim al-Fadl al-Muti'**: 334–363 e.H.
- **AbU Bakr 'Abd al-Karim al-Ta'i'**: 363–381 e.H.
- **AbU al-'Abbas Ahmad al-Qadir**: 381–422 e.H.
- **AbU Ja'far 'Abd Allah al-Qa'im**: 422–467 e.H.

Fjärde abbasidiska eran (447–656 e.H./1055–1258 e.Kr.)

Den fjärde abbasidiska epoken började under kalifen **al-Qa'im** och avslutades med döden av den sista bagdadbaserade kalifen **al-Musta'sim**. Denna period kännetecknas av att den verkliga politiska makten övergick till de turkiska seldjukerna. Till skillnad från buyiderna visade seldjukerna större respekt för de abbasidiska kaliferna, eftersom de själva tillhörde den sunnitiska traditionen.

Under denna epok förändrades kalifatets ställning gradvis:

- Kaliferna började återfå en del av sitt inflytande.
- De lyckades återta kontrollen över Bagdad.
- Därefter återtog de styret över Irak.
- De regerade självständigt i **66 år** utan yttre dominans.

Men denna återhämtning fick ett abrupt slut när **mongolerna** inledde sina förödande fälttåg och till slut nådde Bagdad år 656 e.H., där de störtade kalifatet och avslutade den abbasidiska eran i Irak.

Kaliferna i den fjärde abbasidiska eran

- **AbU Ja'far 'Abd Allah al-Qa'im**: 422–467 e.H.
- **AbU al-Qasim Muhammad al-Muqtadi**: 467–487 e.H.

- AbU al-‘Abbas Ahmad al-Mustazhir: 487–512 e.H.
- AbU MansUr al-Fadl al-Mustarshid: 512–529 e.H.
- AbU Ja‘far MansUr al-Rashid: 529–530 e.H.
- AbU ‘Abd Allah Muhammad al-Muqtafi: 530–555 e.H.
- AbU al-Muzaffar YUsuf al-Mustanjid: 555–566 e.H.
- AbU Muhammad al-Hasan al-Mustadi’: 566–575 e.H.
- AbU al-‘Abbas Ahmad al-Nasir: 575–622 e.H.
- AbU Nasr Muhammad al-Zahir: 622–623 e.H.
- AbU Ja‘far MansUr al-Mustansir: 623–640 e.H.
- AbU Ahmad ‘Abd Allah al-Musta‘sim: 640–656 e.H.

Den abbasidiska eran i Kairo (659–922 e.H./1261–1517 e.Kr.)

Efter Bagdads fall trodde många att den abbasidiska dynastin hade gått under för alltid. Men när **al-Mustansir Billah II** hörde om mamlukernas seger över mongolerna i slaget vid ‘Ayn JalUt, begav han sig till Kairo. Där bekräftades hans släktskap med de tidigare abbasidiska kaliferna, och sultan **Baybars** svor honom trohet som kalif.

Det abbasidiska kalifatet i Kairo var **symboliskt**, medan den verkliga politiska makten låg hos mamluksultanerna. Trots detta fortsatte abbasiderna att bära titeln *“kalif”* i mer än två och ett halvt sekel, fram till att **Sultan Selim I** erövrade Egypten år 1517 e.Kr.

Kaliferna i den abbasidiska eran i Kairo

- **al-Mustansir Billah II, AbU al-Qasim:** 659–660 e.H.
- **al-Hakim bi-Amr Allah I, AbU al-‘Abbas:** 660–701 e.H.
- **al-Mustakfi Billah, AbU al-Rabi’:** 701–736 e.H.
- **al-Wathiq Billah II, AbU Ishaq:** 736–742 e.H.
- **al-Hakim bi-Amr Allah II, AbU al-‘Abbas:** 742–753 e.H.
- **al-Mu‘tadid Billah II, AbU al-Fath AbU Bakr:** 753–763 e.H.
- **al-Mutawakkil ‘ala Allah I, AbU ‘Abd Allah:**
 - Första perioden: 763–779 e.H.
 - Andra perioden: 785–788 e.H.
 - Tredje perioden: 791–808 e.H.
- **al-Musta‘sim Billah II, AbU Yahya:**
 - Första perioden: 779–785 e.H.
 - Andra perioden: 785–791 e.H.
- **al-Wathiq Billah III, AbU Hafs:** 788–785 e.H.

- al-Musta‘in Billah II, AbU al-Fadl: 808–816 e.H.
- al-Mu‘tadid Billah III, AbU al-Fath: 816–845 e.H.
- al-Mustakfi Billah III, AbU al-Rabi‘: 845–854 e.H.
- al-Qa‘im bi-Amr Allah II, AbU al-Baqa’: 854–859 e.H.
- al-Mustanjid Billah II, AbU al-Mahasin: 859–884 e.H.
- al-Mutawakkil ‘ala Allah II, AbU al-‘Izz: 884–903 e.H.
- al-Mustamsik Billah, AbU al-Sabr:
 - Första perioden: 903–914 e.H.
 - Andra perioden: 922–923 e.H.
- al-Mutawakkil ‘ala Allah III:
 - Första perioden: 914–922 e.H.
 - Andra perioden: 922–923 e.H.

Abbasidernas huvudstad

Efter att abbasiderna lyckades genomföra sin revolution flyttade de huvudstaden från **Damaskus** till **Kufa**, därefter till **al-Anbar**, innan de slutligen grundade sin egen huvudstad: **Bagdad**.

Bagdad kom att bli:

- världens största och vackraste stad under sin tid
- centrum för vetenskap, filosofi, medicin och konst
- en blomstrande metropol i nästan tre århundraden

Efter Bagdads fall år 656 e.H. blev **Kairo** abbasidernas nya huvudstad, där kalifatet återupplivades i symbolisk form under mamlukernas beskydd.

Karta över den abbasidiska staten

Abbasidernas regeringstid

Den abbasidiska staten varade i:

- 791 år enligt hijrikalendern (132–923 e.H.)
- 767 år enligt gregorianska kalendern (750–1517 e.Kr.)

Den delas i två huvudfaser:

1. Abbasiderna i Bagdad

- Period: 132–656 e.H. (750–1258 e.Kr.)
- Varaktighet: 524 år hijri, 508 år gregorianskt
- Slut: Mongolernas erövring av Bagdad

2. Abbasiderna i Kairo (symboliskt kalifat)

- Period: 659–922 e.H. (1261–1517 e.Kr.)
- Varaktighet: 263 år hijri, 256 år gregorianskt
- Funktion: Att ge mamluksultanerna religiös legitimitet genom att regera "i kalifens namn"

Tabell över huvudstäder och

regeringsperioder

Huvudstad	Period (Hijri)	Period (Greg.)	Varaktighet (Hijri)	Varaktighet (Greg.)
Bagdad	132–656 e.H.	750–1258 e.Kr.	524 år	508 år
Kairo	659–922 e.H.	1261–1517 e.Kr.	263 år	256 år

De sista abbasidiska kaliferna

Sista kalifen i Bagdad

- AbU Ahmad ‘Abd Allah al-Musta‘sim (640–656 e.H.)
- Han dödades av mongolerna när de intog Bagdad år 656 e.H., vilket markerade slutet för det politiska abbasidiska kalifatet i Irak.

Sista kalifen i Kairo

- al-Mutawakkil ‘ala Allah III
- Han avsattes av osmanerna år **923 e.H.** (1517 e.Kr.) när sultan Selim I erövrade Egypten.
- Därmed upphörde även den symboliska abbasidiska kalifmakten.

Orsakerna till den abbasidiska statens fall

Mongolernas väg till seger

Mongolernas erövring av Bagdad var inte en slump, utan resultatet av långsiktig planering och strategiskt arbete. Efter att Djingis Khan grundat det mongoliska riket tog hans son Ögedei över, och därefter kom **Möngke Khan**, som började planera för att krossa det abbasidiska kalifatet. Han gav ansvaret för Persien och angränsande områden till sin bror **Hulagu Khan**, som visade en imponerande förmåga att planera och förbereda sig.

Hulagus förberedelser (649–654 e.H.)

Hulagu arbetade i fem år med minutiös noggrannhet:

Den abbasidiska staten – från grundandet till fallet

- **Förbättring av infrastrukturen:** Han reparerade vägarna från Kina till Bagdad och byggde broar för att säkra försörjningslinjer och underlätta arméns rörelser.
- **Politiska allianser:** Han slöt avtal med kungar som accepterade att bli vasaller i utbyte mot titlar och skydd. Ett exempel är Armeniens kung *Hethum*, som återvände stolt efter att ha underkastat sig mongolerna.
- **Samarbete med korsfararna:** Mongolerna ingick avtal med korsfararstaterna i Levanten för att isolera muslimerna.
- **Allianser med muslimska furstar:** Vissa småemirer, rädda om sina egna troner, valde att stödja mongolerna och svek den muslimska gemenskapen.

"I deras hjärtan finns en sjukdom, och de skyndar sig till dem och säger: 'Vi fruktar att en olycka ska drabba oss.'" (al-Ma'ida: 52)

Den avgörande faktorn: förräderiet i Bagdads palats

Hulagu lyckades nå en av de mäktigaste personerna i kalifatets innersta krets: **den förrädiska viziren Ibn al-'Alqami**. Han hade suttit vid makten i 14 år och kontrollerade statens nyckelfunktioner. När Hulagu kontaktade honom lovade han att hjälpa mongolerna i utbyte mot en hög position efter invasionen.

Viziren började genomföra sin plan:

- Han övertalade kalifen al-Musta'sim att **minska arméns budget** för att "inte provocera mongolerna".
- Abbasidernas armé sjönk från **100 000 soldater till endast 10 000**.
- Förberedelserna för jihad och försvar försumrades helt.

Detta öppnade dörren för Bagdads fall.

När slutade den abbasidiska staten?

Den abbasidiska staten upphörde **formellt år 1258 e.Kr.** när Bagdad föll för Hulagu Khans armé. Detta kallas ofta "*Sackningen av Bagdad*" och räknas som en av de mest förödande händelserna i islams historia.

Efter detta:

- Kalifatet förlorade all verklig politisk makt.
- Abbasiderna fortsatte endast som **symboliska kalifer i Kairo** under mamlukerna.
- Den islamiska världen gick in i en period av splittring och politisk instabilitet.

Abbasidernas orsaker till nederlag

Politiska orsaker

- Den enorma geografiska utbredningen gjorde det svårt att kontrollera provinserna.
- Många guvernörer blev självständiga och lydde inte längre Bagdad.
- Kaliferna förlitade sig alltmer på icke-araber: först perser, sedan turkar, som fick stor makt på bekostnad av kalifen.

Religiösa orsaker

- Kalifen al-Musta‘sim var svag, obeslutsam och lätt att manipulera.
- Han drogs till lyx och nöjen och saknade den ledarskapskraft som situationen krävde.

Ekonomiska orsaker

- Korruptionen ökade när kaliferna försvagades.
- Lyx och slöseri tömde statskassan.
- Fattigdomen spred sig, vilket ledde till social oro och uppror.

Sociala orsaker

- Den interna fronten i Bagdad var splittrad.
- Konflikter mellan sunniter och shiiter försvagade staden.
- Kalifens son skickades för att lösa konflikten, men han attackerade istället shiitiska grupper och begick övergrepp, vilket ökade kaoset.

Hur den abbasidiska symboliken i Kairo föll

När abbasiderna återupplivades i Kairo hade de ingen verklig makt. Deras roll begränsades till:

- att närvara vid ceremonier
- att ge legitimitet åt mamluksultanerna
- att välsigna tronföljare och högtider

Mamluksultanerna fick därmed hög status som "kalifatets beskyddare", och Kairo blev ett nytt religiöst centrum.

År **923 e.H. (1517 e.Kr.)** erövrade osmanerna Egypten. Den sista abbasidiska kalifen i Kairo, **al-Mutawakkil 'ala Allah III**, fördes till Istanbul där han avsade sig kalifatet till sultan Selim I.

Därmed upphörde även den symboliska abbasidiska kalifmakten.

Hur Bagdad föll – den sista katastrofen

När mongolerna nådde Bagdad leddes armén av generalen **Kitbugha**, känd som "bloddrickaren". Det som följde var en av historiens värsta massakrer:

- Minst **800 000 muslimer** dödades enligt de lägsta uppskattningarna.
- Mongolerna kunde samla **40 män** och låta dem vänta medan soldaten hämtade ett vapen för att döda dem – så rädda var folk att de inte flydde.
- Massakern varade i **40 dagar**.
- Bagdads bibliotek tömdes och böckerna kastades i Tigrisfloden tills vattnet blev svart av bläck.
- Gatorna flöt av blod i tre dagar.
- Moskées förstördes och den islamiska civilisationens hjärta slogs sönder.

Hulagu gick in i kalifens palats, lät föra fram **al-Musta'sim**, och dödade honom, hans söner, hans farbröder och stadens äldste. De överlevande förklarades som slavar.

Den 9:e Safar år 656 e.H. var Bagdad förlorat.

När stanken av lik började sprida sig i staden beordrade Hulagu att slakten skulle stoppas för att skydda sin armé. Därefter lämnade han Bagdad och placerade 3 000 soldater som garnison.

Abbasidiska statens historia enligt Raghib al-Sirjani

Den abbasidiska staten uppstod på ruinerna av det umayyadiska kalifatet. De abbasidiska missionärernas arbete, särskilt i Khurasan, var en av de viktigaste faktorerna bakom umayyadernas fall och abbasidernas

maktövertagande.

Abbasidernas maktövertagande markerade en dramatisk vändning i den islamiska historien. Den rättleda kalifattiden hade byggt på *shUra* (konsultation), och även det tidiga umayyadiska styret hade sin legitimitet genom Hasan ibn ‘Alis fredsavtal med Mu‘awiya. Men abbasidernas makt etablerades genom ett **väpnat uppror** mot den sittande kalifen, utan att konsultera umman. Dessutom blev blodet från många umayyader bränslet som drev revolutionen — något som saknade tidigare motsvarighet i islams historia.

Källa: Islam Story

Vanliga frågor

När började och slutade den abbasidiska staten?

Den började år **132 e.H. (750 e.Kr.)** och slutade år **656 e.H. (1258 e.Kr.)** med Bagdads fall.

Vem grundade den abbasidiska staten?

Grundaren var **Muhammad ibn ‘Ali al-‘Abbasi**, men den första kalifen som fick trohetseden var hans son **AbU al-‘Abbas al-Saffah**.

Var abbasiderna shiitiska eller sunnitiska?

Begreppet "*shi‘a*" på den tiden betydde **att stödja och sympatisera med Ahl al-Bayt**, inte den teologiska och politiska shiitiska riktning som finns idag. Abbasiderna var i grunden **sunnitiska**, men använde Ahl al-Bayt-lojalitet som politiskt verktyg i sin revolution.

Vad var orsakerna till den abbasidiska statens fall?

Politiska orsaker

- Den enorma geografiska utbredningen gjorde staten svår att kontrollera.
- Många guvernörer överskred sina befogenheter och blev i praktiken självständiga.
- Kaliferna förlitade sig på icke-araber: först perser, sedan turkar, som fick allt större makt på kalifens bekostnad.

Religiösa orsaker

- Kalifen var svag, obeslutsam och lätt att manipulera.
- Han drogs till lyx och nöjen och saknade ledarskapskraft.

Ekonomiska orsaker

- Korruptionen ökade när kaliferna försvagades.
- Lyx och slöseri tömde statskassan.
- Fattigdomen ökade, vilket ledde till social oro och uppror.

Sociala orsaker

- Den interna fronten i Bagdad försvagades av konflikter mellan sunniter och shiiter.
- Kalifens son skickades för att lösa konflikten, men han attackerade istället shiitiska grupper och begick övergrepp, vilket ökade kaoset.